فصل‌نامه رهیافتی در جامعه شناسی و توسعه
Journal of Approaches in Sociology and Development
https://www.jasd.ir
دوره ۱، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۴، صفحات ۱۰۲ تا ۱۲۲
eISSN: 3115-7955
Research

Identification and Prioritization of Factors Influencing the Migration of Rural Middle-Class Populations to Urban Areas

Majedeh Gholipour

Department of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

Receive:
16 October 2025
Revise:
17 December 2025
Accept:
26 December 2025

Abstract

Purpose: The purpose of this study was to identify and prioritize the factors influencing the migration of middle-class rural residents to urban areas in Goleijan Village, located in the central district of Tonekabon.

Method: This research employed a descriptive-survey design with a correlational approach. The statistical sample consisted of 366 residents aged 20–50 from the study area, selected through multi-stage sampling. Data were collected using a researcher-developed questionnaire. The factors influencing migration were categorized into four main themes: socio-cultural factors, economic factors, administrative and service-related factors, and natural-environmental factors. To prioritize these factors, the Fuzzy Analytic Hierarchy Process (FAHP) was applied, and Expert Choice software was used for data analysis and ranking.

Findings: The results showed significant relationships between migration and several variables, including aspirations for advancement in the city, interactions with relatives and acquaintances, influence of social networks, job shortages, low income, lack of investment and entrepreneurial opportunities, inadequate educational facilities, insufficient health and medical services, poor recreational and leisure services, unfavorable cold and dry climate, and shortages of agricultural and drinking water.

Conclusion: Rural-to-urban migration leads to the depopulation of rural areas by removing active labor forces, while simultaneously creating various challenges in urban environments due to the increasing number of incoming rural migrants.

Keywords:
Migration,
Middle-class groups,
Goleijan Village,
Tonekabon City

Please cite this article as (APA): Gholipour, M. (2026). Identification and Prioritization of Factors Influencing the Migration of Rural Middle-Class Populations to Urban Areas. *Journal of Approaches in Sociology and Development*, *1*(4), 102-122.

https://doi.org/10.22034/jasd.2026.553679.1014

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Raz Nahan Publishing.
This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Raz Nahan Publishing (RN.PUB)

Corresponding Author: Majedeh Gholipour
Email: majedeh.gholipour@iau.ac.ir

فصل‌نامه رهیافتی در جامعه شناسی و توسعه

https://www.jasd.ir

دوره ۱، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۴، صفحات ۱۰۲ تا ۱۲۲

پژوهشی

eISSN: 3115-7955

شناسایی و اولویت بندی عوامل مؤثر بر مهاجرت اقشار متوسط روستایی به شهر

ماجده قلی پور

گروه جامعه شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

تاریخ دریافت:
۲۴ مهر ۱۴۰۴
تاریخ بازنگری:
۲۶ آذر ۱۴۰۴
تاریخ پذیرش:
۰۶ دی ۱۴۰۴

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، شناسایی و اولویت بندی عوامل مؤثر بر مهاجرت اقشار متوسط روستایی به شهر در روستای گلیجان بخش مرکزی تنکابن بود.

روش: روش پژوهش حاضر توصیفی پیمایشی از نوع همبستگی بود و نمونه آماری پژوهش متشکل از (۳۶۶) نفر از ساکنان ۲۰-۵۰ ساله این بخش روستایی است که به روش نمونه گیری چند مرحله‌ای انتخاب شدند. به منظور گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد. همچنین عوامل مؤثر بر مهاجرت اقشار متوسط روستایی به شهر در قالب چهار تم اصلی، عوامل فرهنگی- اجتماعی ، عوامل اقتصادی، عوامل اداری و خدماتی و عوامل طبیعی و زیست محیطی دسته‌بندی شدند. برای رتبه‌بندی عوامل از روش AHP فازی و جهت تجزیه و تحلیل داده و اولویت‌بندی عوامل و شاخص‌ها از نرم افزار Expert Choice استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد بین (انگیزه‌های پیشرفت در شهر، رفت و آمد با اقوام و آشنایان، تأثیر شبکه‌های اجتماعی، کمبودشغل، درآمد پایین، نبود فرصت های سرمایه‌گذاری و کارآفرینی، نبود امکانات آموزشی مناسب، پایین بودن خدمات بهداشتی و درمانی مناسب، نامساعد بودن خدمات تفریحی و اوقات فراغت، اقلیم نامناسب سرد و خشک، کم‌بود آب کشاورزی و شرب) رابطه معنی‌داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: مهاجرت روستائیان به شهرها و مراکز شهری باعث می‌شود که از طرفی روستاها از نیروهای فعال خالی شوند و این روستائیان که به شهر رفته اند از طرف دیگر باعث بروز مشکلاتی در محیط شهری می شوند.

کلید واژه‌ها:
مهاجرت،
اقشار متوسط،
روستای گلیجان،
شهر تنکابن

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): قلی پور، ماجده. (۱۴۰۴). شناسایی و اولویت بندی عوامل مؤثر بر مهاجرت اقشار متوسط روستایی به شهر. *فصلنامه رهیافتی در جامعه شناسی و توسعه*. (۴)۱. ۱۰۲-۱۲۲.

https://doi.org/10.22034/jasd.2026.553679.1014

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Raz Nahan Publishing.
This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: انتشارات راز نهان

نویسنده مسئول: ماجده قلی پور

ایمیل: majedeh.gholipour@iau.ac.ir

مقدمه

مهاجرت یکی از پدیده‌های مهم جمعیتی است که امروزه به خصوص در کشورهای جهان سوم مورد توجه است (ورما و همکاران[1]، ۲۰۲۴: ۲۰۴). مهاجرت شکلی از تحرک جغرافیایی یا تحرک مکانی است که بین دو واحد جغرافیایی صورت می گیرد این تحرک جغرافیایی تغییر اقامتگاه از مبدأ یا محل سکونت به مقصد یا محل ورود می باشد (پاشایی و تقدیسی ،۱۴۰۴: ۴۶). کشور ایران برکنار از جریان ها و تحولات جمعیتی و تکنولوژیکی دنیا نبوده و بسیاری از مسائل اقتصادی و اجتماعی از جمله مهاجرت‌های روستایی ویژگی‌های مشترکی را با اکثر کشورهای در حال توسعه دنیا نشان می‌دهد (با این حال به دلیل تفاوت‌های تاریخی، قومی و فرهنگی سرزمین ایران و نیز اختصاصات طبیعی و انسانی هر منطقه از کشور، تفاوت‌های معنی‌داری از لحاظ شکلی و محتوایی در پدیده مهاجرت روستایی مشاهده می شود که بررسی تحلیل آن به منظور بهره گیری در برنامه ریزی روستایی و منطقه‌ای ضروری به نظر می‌رسد (یوسفی و ترابی،۱۴۰۴: ۱۵۷). در ایران با شکل گیری نظام سرمایه داری وابسته و نفوذ آن با تمامی ابعاد خود به بدنه جامعه ایران و ورود صنایع جدید وارداتی و مکان یابی آنها در شهرها رابطه با روستا که بنیان اقتصادی شهرها همواره متکی بر مازاد اقتصاد روستا بود دگرگون شد. نتیجه این امر تشدید سرمایه گذاری در شهرها و گسترش مهاجرت روستا – شهری بوده است. به طوری که این روند پس از دهه چهل شمسی به ویژه بعد از اصلاحات ارضی سرعت گرفته و در زمان حال نیز ادامه دارد (پرایتنو و همکاران[2]،۲۰۲۴: ۸۸). به طور کلی در زمینه مهاجرت روستایی علل مختلفی از جمله چهار علت اصلی اقتصادی، اجتماعی – فرهنگی، جمعیت شناسی و طبیعی – کشاورزی بر این موضوع مؤثر هستند که در این بین علل اقتصادی بیشترین فراوانی را از آن خود کرده است که در میان عوامل اقتصادی، کمبود تسهیلات در روستا و بیکاری مهم ترند (جان جووا و همکاران[3]،۲۰۲۳: ۵۸۰). به عبارت دیگر تلاش برای بقا و جستجوی شرایط زیست مساعدتر بشر را وادار به ترک زادگاه خود و کوچ به سمت مناطقی می نمود که از شرایط محیطی و اقتصادی – اجتماعی بهتر جهت گذراندن زندگی و رفع نیازهای حیاتی وی برخوردار بودند.بدین منوال با پیچیده شدن اوضاع معیشتی و کیفیت زندگی در جوامع بشری افراد و گروههای انسانی به تبعیت از فرایند تفکرگرایی و رشد فناوریهای تسهیل کننده زندگی بویژه در دهه های اخیر تمایل فروانی برای جلای اقامت گاه خویش و مهاجرت به دیگر سکونتگاهی از خود نشان داده اند (عنابستانی و همکاران،۱۴۰۴: ۲۹). مهاجرت روستائیان به شهرها و مراکز شهری باعث می شود که از طرفی روستاها از نیروهای فعال خالی شوند و این روستائیان که به شهر رفته اند از طرف دیگر باعث بروز مشکلاتی در محیط شهری می شوند پس می‌توان گفت که با مهاجرت روستائیان به شهرها هم در روستاها و هم در سطح شهر یک سری مشکلات به وجود می آید (خواجه‌وند و کمانرودی کجوری ،۱۴۰۴: ۱۲۹). وقتی یک روستایی به شهر مهاجرت می کند آن آداب و رسوم محلی و روستایی را که در واقع خاص محیط روستایی بود با خود به شهر می برد. در شهر آن آداب و رسوم را حفظ می کند مشکلاتی که امروزه گریبانگیر شهرهای ما از نظر جمعیت شده است بیشتر ناشی از مهاجرت است (ساروین[4]،۲۰۲۰: ۱۷۰).با بررسی علل مهاجرت روستائیان به شهرها به خصوص علل اقتصادی و اجتماعی که امروزه بیشتر مهاجرت ها در اثر این عوامل به وجود می آیند می توان راه های پیشگیری از مهاجرت روستائیان را

[1] - Verma & etal
[2] - Prayitno & etal
[3] - Janjua & etal
[4] - Savarin

یافت و با ترویج این راه ها در بین روستائیان مانع از مهاجرت آنها به محیط شهری شد تا هم روستاها خالی از سکنه نشوند و هم مشکلاتی که در شهرها به علت مهاجرت به وجود می آیند جلوگیری به عمل آید (مارتین[1]،۲۰۲۱: ۸۹). مهاجرت روستائیان به شهرها مسئله کوچکی نیست، یک معضل اساسی و بزرگ است، مشکلی است که نیاز به راه و چاره دارد، این که مردمی که متکی به خود هستند و نیازی به دیگران ندارند با مهاجرت از روستا به شهر به نیروها و افرادی وابسته تبدیل می شوند که فقط مصرف کنندهٔتجملات هستند مسئله مهمی است که باعث می شود بسیاری از کالاها و تولیدات رفته رفته متوقف شود چراکه بخش عظیمی از نیازهای اولیه جوامع شهری حاصل تلاش ها و دسترنج های روستائیان در بخش های کشاورزی، دامپروری و... است که اگر این روند مهاجرت ادامه یابد در آینده ای نزدیک شاهد بروز عدم تعادل در شهرها نیز خواهیم بود و مشکلات زیادی برای تمامی مردم به وجود خواهد آمد(منظم اسماعیل پور و همکاران ،۱۴۰۴: ۱۲۳). از اینرو بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر مهاجرت بالاخص در میان قشر متوسط از جمله ضروریاتی است که باید به آن توجه ویژه ای داشت. بنابراین هدف این پژوهش، ارزیابی مهاجرت در شهرستان تنکابن در دهه‌های گذشته و بررسی دلایل و زمینه های اصلی این مهاجرت در محدوده مورد مطالعه می باشد.این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که: مهمترین عوامل تأثیرگذار بر مهاجرت قشر متوسط در شهرستان تنکابن چه عواملی می باشند؟ و مهاجرت در این شهرستان در چه وضعیتی قرار دارد؟

مبانی نظری پژوهش

مهاجرت به‌طور ضمنی به اقامت درازمدت اطلاق می‌شود و توریستها و بازدیدکنندگان موقت و کوتاه‌مدت به‌عنوان مهاجر شناخته نمی‌شوند؛ اما با وجود این، مهاجرت فصلی کارگران و نیروی کار (به‌طور نمونه برای مدت کمتر از یک سال) اغلب به‌عنوان شکلی از مهاجرت به حساب می‌آیند. میزان جهانی مهاجرت، در شرایط کامل بالا ولی در شرایط مرتبط پایین است. بر طبق آمار تخمینی سازمان ملل متحد در حدود ۱۹۰ میلیون مهاجر بین‌المللی در سال ۲۰۰۵ وجود داشته‌است، که ۳٪ از کل جمعیت دنیا را شامل می‌شود. ۹۷٪ بقیه جمعیت دنیا در کشورها و محل‌هایی زندگی می‌کنند که به دنیا آمده‌اند یا به‌طور خانوادگی زندگی کرده‌اند (طبایی اردکانی و نصراللهی،۱۴۰۴: ۱۷۶). عقاید جدید درباره مهاجرت به توسعه و پیشرفت مربوط می‌شود، مخصوصاً در قرن نوزدهم میلادی به ملیت‌ها و کشورهایی با معیارهای مشخص شهروندی گذرنامه وکنترل دائم و مستمر مرزها و حدود و قانون ملیت وجود داشته است (علیپوریان و رحمانی فضلی،۱۴۰۱: ۱۱۰). شهروندی و تابعیت یک کشور- ملیت به یک نفر خارجی و بیگانه حق اقامت در آن کشور و منطقه می‌داد، ولی اقامت بخاطر مهاجرت منوط به شرایط بود که توسط قانون مهاجرت تعیین می‌شود. مهاجرت بدون تأیید رسمی می‌تواند طبق این قوانین یک خلاف تلقی شود و حتی اگر به‌عنوان خلاف تعریف نشود، دولت‌ها معمولاً برای مهاجرت غیرقانونی بازداشت و حبس تعیین می‌کنند. این ملیت ها، کشورها همچنین مهاجرت را یک مورد سیاسی، با تعریف وطن و تابعیت اصلی یک ملت را که به عنوان میراث شراکتی نژادی یا فرهنگی اصلی به‌شمار می‌آید، در بیشتر موارد مهاجرت شرایط نژادی و فرهنگی مختلفی پیدا می‌کند. این مسئله باعث تنش‌های اجتماعی ترس و واهمه از خارجی و برخورد و مقابله با هویت ملی و بومی، در بسیاری از کشورهای توسعه یافته به حساب می‌آید (بهیارفر و

[1] - Martin

همکاران،۱۴۰۳: ۷۵).بیکاری و مهاجرت بر یکدیگر تأثیرات متقابلی دارند، چرا که از یک سو توزیع ناعادلانهٔ امکانات و خدمات به ظهور بیکاری و نبودن شغل برای افراد جویای کار منجر می‌شود و از سوی دیگر عدم اشتغال به بخش انبوهی از نیروی کار فشار وارد می آورد و آنها را ناچار می‌سازد به منظور رسیدن به حداقل امکانات زندگی، موطن خود را ترک و به دنبال کار به شهرها مهاجرت کنند. بعد از مهاجرت به شهرها، زاغه‌ها مناطقی هستند که مهاجران فقیر روستایی اولین خانهٔ ارزان و کوچک شان را در آنجا بنا می‌نهند و شروع به جست وجو برای یافتن شغل در همان حوالی می کنند. به عبارتی، بخش عمده‌ای از زاغه‌ها در همجواری مناطق صنعتی و محیط‌های تجاری قرار گرفته اند. تحقیقات نشان می‌دهد که هر چه میزان فعالیت‌های صنعتی در محلی بیشتر باشد، تعداد زاغ ه‌ها هم در آن مکان بیشتر خواهد بود(ورانا[1]،۲۰۲۳: ۳۴).در ایران در یک صد سال اخیر، مهاجرت‌های روستایی شدید بوده و معضلات آن دامن گیر مناطق شهری و روستایی ایران بوده است. از جمله این معضلات حاشیه نشینی است، تا جایی که به عنوان یکی از عمده‌ترین و بغرنج ترین معضلات شهری. رخ نموده که پیوسته نظر برنامه‌ریزان شهری را به خود معطوف ساخته است. اقشار کم درآمد ساکن در مناطق روستایی و شاغل در فعالیت‌های تولیدی سنتی به دلیل در حاشیه قرار گرفتن این بخش، راهی شهرها شده‌اند و به همین دلیل شهرها فرهنگ دوگانه‌ای یافته اند و به مانند جزیره‌ای ثروتمند در کمربندی سیاه از محرومیت محصور شده اند. مهاجران روستایی که به سوی شهرها روانه گشته‌اند و برای خود سرپناهی نمی‌یابند.با انواع مختلف شرایط ناکافی زندگی به طور کلی با کمبود یک یا چند تا از شرایط زیر مواجه هستند:

- دسترسی به منابع آب سالم
- دسترسی به تسهیلات بهداشتی مناسب
- مناطق زندگی شایسته
- کیفیت ساختمان
- امنیت (دیانت،۱۴۰۴: ۷۳).

یکی از مهمترین پدیده‌های جمعیتی در پی توسعه اقتصادی و صنعتی شدن کشورها، رشد سریع شهرها و جمعیت شهرنشین است. مهمترین عاملی که مهاجرت جمعیت و نیروی کار روستایی را موجب می‌شود، تمرکز کارخانه‌ها و شرکت‌های تولیدی در مراکز شهری است. این امر به دنبال برخورداری شرکت‌های تولیدی از صرفه جویی‌های خارجی صورت می گیرد. جمعیت زیاد شهرها، هزینه استخدام نیروی کار جدید در همه انواع آن و به ویژه نیروی کار ماهر و فنی را پائین می‌آورد. در شهرها یک رشته صنایع زیربنایی مثل آب، برق، سیستم فاضلاب، راه ها، راه آهن و در بسیاری از موارد بندرها را دولت با هزینه‌هایی ایجاد می کند که منعکس کننده صرفه‌جویی مقیاس در خور توجهی است. در ضمن، در شهرها تسهیلات بهداشتی و آموزشی مرتب توسعه می‌یابند. همچنین، هر شرکتی به علت حضور شرکت‌های بسیار دیگر از صرفه‌جویی‌های ناشی از تجمع منتفع می‌شود، زیرا دامنه گسترده ای از خدمات و مواد اولیه در دسترس قرار می گیرد (حسینی و نخعی نژاد،۱۴۰۳: ۶۳). وجود بازارهای مالی و در کنار آن بهره مندی از تسهیلات ارتباطی داخلی و بین المللی ارزان از جمله دلایل دیگر ایجاد کارخانه‌ها در نقاط شهری می‌باشند. از اینرو جابجائی نیروی کار روستایی و اشتغال آنان در بخش صنعت با شهرنشینی همراه است. به هر حال شهرنشینی جزء لاینفک توسعه می‌باشد و تاریخ نشان

[1] - Vrana & etal

می‌دهد که رشد شهرنشینی به ارتقاء رشد اقتصادی و بهبود استانداردهای زندگی منجر شده است. اما این توزیع فضائی جمعیت، نگرانی بسیاری از کشورها را به دنبال داشته است. اغلب نگرانی‌ها بر سر این مسأله است که مبادا مهاجرت از مناطق روستائی باعث رشد سریع شهرها و به تبع آن ایجاد مشکلات جدی اجتماعی شود (قنبری نژاد و همکاران،۱۴۰۲: ۲۰۳). مردم دریافته‌اند با حرکت به سمت شهرها و امرار معاش به طرق گوناگون می‌توانند زندگی بهتری در آنجا داشته باشند. همچنین آنان دریافته‌اند که می‌توانند در شهرها درآمدهای بالاتری کسب کنند و در نتیجه می‌توانند فرزندان را تحت آموزش و سایر خدمات اجتماعی مناسب تر قرار دهند. این موارد مجموعه خواسته‌هایی هستند که مردم در مهاجرت از روستاها به شهرها دنبال می‌کنند. اما با اینکه مهاجرت روستائیان به شهرها مفید است، زیان‌هایی را نیز برای جامعه به دنبال دارد. از هزینه‌های اجتماعی جانبی در ارتباط با مراحل مهاجرت می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: ازدحام ناشی از آن ممکن است تأمین زیربناهای شهری (مسکن، جاده، فاضلاب و خدمات اجتماعی) را با مشکل مواجه سازد. این مسأله همچنین ممکن است به صورت یک معضل در دارائیهای مشترک مشاهده شود. همه ما از داشتن هوایی تمیز برای تنفس منتفع می‌شویم و وقتی هوا آلوده می‌شود، زیان می‌بینیم. اما هر فرد از جامعه، انگیزه چندانی برای اجتناب از آلودگی ندارد، چرا که چنین امری تأثیر چندانی در هوایی که یک شخص به صورت منفرد نیاز دارد، نخواهد داشت. شاید بسیاری از هزینه‌های اجتماعی مهاجرت از آنجا پدید می‌آید که دولت تصمیم می‌گیرد تسهیلاتی در اختیار جمعیت شهری قرار دهد، تسهیلاتی که هنوز به روستائیان ارائه نشده است. اگر دولت برای شهرها تسهیلات بهتری از روستاها در نظر بگیرد، برخورداری مردم از فرصت‌های فراهم شده برای افزایش سطح سواد، بهداشت و خدمات تفریحی انگیزه‌های لازم برای مهاجرت روستائیان به شهرها را فراهم می‌نماید (مارتین[1]،۲۰۲۱: ۸۹).

پیشینه تجربی پژوهش

- نوروزی و مهدیان (۱۴۰۱) تحقیقی را تحت عنوان واکاوی علل و پیامدهای مهاجرت معکوس به نواحی روستایی شهرستان بوئین و میاندشت انجام دادند. نتایج تحلیل عاملی تأییدی و ضریب مسیر علل اصلی نشان‌دهندهٔ تأثیر ۴۰ درصدی علل اجتماعی، ۴۱/۷ درصدی علل اقتصادی و ۴۸/۲ درصدی علل کالبدی- محیطی بر مهاجرت معکوس است. نتایج آزمون تی مستقل برای کل متغیرهای پیامدهای مثبت و منفی مهاجرت معکوس نیز نشان از آن داشت که میانگین اثرات منفی کالبدی ۲۹/۸۶، اقتصادی ۱۴/۰۹ و اجتماعی ۲۰/۹۰ است. میانگین اثرات مثبت کالبدی ۱۴/۳۸، اقتصادی ۲۴/۶۸ و اجتماعی ۳۰/۱۳ است.

- خواجه‌وند و کمانرودی کجوری(۱۴۰۴) تحقیقی را تحت عنوان تحلیل عوامل مؤثر بر مهاجرت به شهر ابهر با تأکید بر مؤلفه اقتصادی و مبادی روستایی انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که ۶۳/۵۷ درصد مهاجران به شهر ابهر از مبادی روستایی و ۳۷/۴۲ درصد از مبادی شهری مهاجرت کرده‌اند. بیشترین و کمترین نسبت مهاجران به این شهر، به‌ترتیب از مبادی شهرستان‌های ابهر (۶۳/۴۷ درصد) و سلطانیه (۵۸/۱ درصد) بوده است. براساس نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه، عوامل اقتصادی (۴۹/۰) بیشترین و عوامل تفریحی-توریستی (۲۳/۰) کمترین نقش را در مهاجرت به شهر ابهر ایفاء

[1]- Martin

کرده‌اند. بدین سبب، مهم‌ترین راهکار پیشنهادی پژوهش، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای از طریق توزیع متعادل فرصت‌های شغلی، امکانات و خدمات میان شهر ابهر و مناطق روستایی پیرامون است.

- یوسفی و ترابی(۱۴۰۴) تحقیقی را تحت عنوان واکاوی انگیزه‌های مهاجرت روستایی در شهرستان اصفهان با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام دادند. یافته‌ها حکایت از نارضایتی از روستانشینی در بین روستاییان بخش مرکزی اصفهان دارد که عواملی اصلی آن تغییر سبک زندگی، نگرانی از آینده و ناامیدی از تحقق آرزوها با روستانشینی، افزایش آگاهی و دانش روستاییان و امید به ارتقاء سطح کیفیت زندگی در شهرها است. در مجموع، مهاجرت روستایی صرفاً واکنشی به نابرابری‌های اقتصادی نیست، بلکه با جستجوی معنا پیوند خورده است. در کنار اهمیت نابرابری‌های منطقه‌ای و پویایی‌های جاذبه-دافعه، نارضایتی روستاییان از این تصور ناشی می‌شود که نمی‌توانند آرزوهای خود را در محیط روستایی محقق کنند و به جایگاه اجتماعی مطلوب دست یابند. در مقابل، مناطق شهری به‌عنوان مکان‌هایی ادراک می‌شوند که امکان تحرک اجتماعی، کسب احترام و زندگی رضایت‌بخش‌تر را فراهم می‌سازند.

- بارساد[1](۲۰۲۳) تحقیقی را تحت عنوان علل مهاجرت روستاییان انجام داد. نتایج این تحقیق نشان داد محرومیت تمامی روستاییان کشور مجارستان،یعنی محرومیت خانوادگی(فقدان درآمد و تأمین معاش) محرومیت اجتماعی (فقدان امکانات رفاه جمعی) و محرومیت دسترسی برای فروش مناسب تولیدات و خرید ارزان مایحتاج خلاصه می کند.

- شپرز و همکاران[2] (۲۰۲۴) تحقیقی را تحت عنوان فرایند شهر نشینی و مهاجرت انجام داد. نتایج این تحقیق نشان داد که فرایند شهرنشینی به نوع خاصی از مهاجرت به نام مهاجرت دسته جمعی از روستاها منجر می‌شود که از این حیث روستاها به وسیله شهرها خالی از سکنه می‌گردند. به زعم وی، هر چند در تمام انواع مهاجرت ها جابه جایی بین بخش‌های مختلف مناطق اتفاق می‌افتد و در آنها جریان‌ها و ضد جریان‌هایی وجود دارد که از لحاظ حجم کم و بیش برابرند، ولی مهاجرت روستایی کرارا به صورت نامتقارن بوده است، زیرا جریان از روستا به شهر بسیار بیشتر از جریان‌های دیگر بوده است.

- رئال[3](۲۰۲۵) تحقیقی را تحت عنوان مهاجرت روستاییان به شهرها انجام داد. نتایج این تحقیق نشان داد که مهاجرت روستاییان به شهرها دارای دو بعد عمده است: اول رشد بی‌رویه جمعیت روستایی و در نتیجه، حدوث جمعیت مازاد روستاها که به مهاجرت منجر می‌شود، زیرا روستاها در کشور ما توان محیطی و ظرفیت‌های تولیدی محدودی دارند و چنانچه سرمایه گذاری لازم صورت نگیرد، توان نگهداشت جمعیت اضافه را ندارند، و جنبه دوم مهاجرت روستایی، در اختلاف سطح زندگی در دو محیط شهر و روستا نهفته است.

روش شناسی پژوهش

هدف از پژوهش حاضر توسعه دانش کاربردی در یک زمینه دانش خاص است و به قصد کاربرد نتایج یافته‌ها برای حل مشکلات خاص درون سازمان انجام می‌شود، بنابراین پژوهش حاضر از لحاظ هدف، تحقیق کاربردی- توسعه‌ای و از نظر روش، تحقیق توصیفی- تحلیلی است. در پژوهش حاضر جهت جمع‌آوری داده‌ها از هردو روش میدانی و

[1] - Barsade
[2]- Sheperz & etal
[3] - Real & etal

کتابخانه‌ای استفاده گردیده است.جهت تدوین ادبیات و پیشینه پژوهش از روش کتابخانه‌ای و جهت گردآوری داده‌های مربوط به متغیرهای تحقیق از روش میدانی استفاده شده است.جامعه آماری پژوهش شامل کلیه روستاییان گلیجان بخش مرکزی تنکابن بود به تعداد (۷۶۵۶) نفر، که از این تعداد ۳۶۶ بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای و طبق فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. به منظور گردآوری داده‌ها و اطلاعات لازم جهت تشکیل ساختار سلسله مراتبی مؤلفه ها و زیرمؤلفه های استخراج شده ادبیات موضوع از پرسشنامه عوامل مؤثر بر مهاجرت اقشار متوسط روستایی به شهر (محقق ساخته) استفاده گردید.روایی و پایایی پرسشنامه به ترتیب ۰/۹۳ و ۰/۹۰ سنجیده شد. و برای رتبه بندی عوامل از روش AHP فازی و جهت تجزیه و تحلیل داده و اولویت بندی عوامل و شاخص ها از نرم افزار Expert Choice استفاده گردید.

$$n=\frac{\frac{Z^2_{1-\frac{\alpha}{2}}\times p\times q}{d^2}}{1+\left[\frac{1}{N}\left(\frac{Z^2_{1-\frac{\alpha}{2}}\times p\times q}{d^2}-1\right)\right]}\Rightarrow n=\frac{(1/96)^2\times\frac{(0/5\times 0/5)}{(0/05)^2}}{1+\frac{1}{7656}(1/96)^2\times\frac{(0/5\times 0/5)}{(0/05)^2}-1}\cong 366$$

Z=1. 96:صدک نهصد و هفتاد و پنج هزارم در توزیع نرمال استاندارد.

P=0. 5 و q=1-p: نسبت واحدهای جامعه با یک ویژگی مورد نظر.

α=0. 05: خطای نوع اول.

d=0. 05: حداکثر خطای برآورد در نظر گرفته شده.

N=366: حجم جامعه.

جدول(۱): آلفای کرونباخ هر یک از ابعاد چابکی

ابعاد	آلفای کرونباخ
عوامل فرهنگی- اجتماعی	۰/۸۰۲
عوامل اقتصادی	۰/۷۶۶
عوامل اداری و خدماتی	۰/۸۹۱
عوامل طبیعی و زیست محیطی	۰/۸۳۱
کل پرسش‌نامه	۰/۹۳۹

یافته‌های پژوهش

از آنجایی که در این تحقیق از روش AHP فازی- گروهی استفاده شده است، لذا ابتدا باید ساختار سلسله مراتبی برای مؤلفه ها و زیر مؤلفه ها تهیه گردد. به منظور تشکیل ساختار سلسله مراتبی مؤلفه ها و زیرمؤلفه های مؤثر بر مهاجرت قشر متوسط، پس از مطالعه و استخراج مؤلفه ها و زیرمؤلفه ها از ادبیات موضوع، به جمع آوری نظرات خبرگان پرداخته شد. همان طور که در فصل سوم ذکر گردید، با توجه به پاسخ های پرسشنامه شماره یک و استفاده از روش تجزیه و تحلیل عاملی، مؤلفه ها و زیرمؤلفه هایی که از ادبیات موضوع استخراج شده بودند، به صورت ساختار سلسله مراتبی طبقه بندی گردیدند.

جدول (۲): واریانس کل تبیین شده

عوامل	واریانس تبیین شده		
	مقدار واریانس	درصد واریانس	درصد تجمعی
انگیزه های پیشرفت در شهر	۶.۲۵۱	۴۱.۶۷۵	۴۱.۶۷۵
رفت و آمد با اقوام و آشنایان	۴.۱۹۶	۲۷.۹۷۶	۶۹.۶۵۱
تأثیر شبکه هاب اجتماعی	۱.۸۴۳	۱۲.۲۸۶	۸۱.۹۳۶
کمبودشغل	۱.۷۵۰	۱۱.۶۷۰	۹۳.۶۰۶
درآمد پایین	۰.۲۹۴	۱.۹۶۲	
نبود فرصت های سرمایه گذاری و کارآفرینی	۰.۲۰۵	۱.۳۷۰	
نبود امکانات آموزشی مناسب	۰.۱۳۴	۰.۸۹۴	
ایین بودن خدمات بهداشتی و درمانی مناسب	۰.۰۹۸	۰.۶۵۳	
نامساعد بودن خدمات تفریحی و اوقات فراغت	۰.۰۸۵	۰.۵۶۴	
اقلیم نامناسب سرد و خشک	۰.۰۴۷	۰.۳۱۳	
کم بود آب کشاورزی و شرب	۰.۰۴۳	۰.۲۵۸	

همانطور که مشاهده می شود چهار عامل، حدود ۹۳ درصد واریانس را تشکیل می دهند و تنها حدود ۷ درصد توسط عوامل ناشناخته ی دیگری بر مهاجرت قشر متوسط اثر می گذارند.

نمودار سنگریزه مؤید این است که چهار عاملی اصلی در مهاجرت قشر متوسط سهم به سزایی دارند. یعنی سؤالات در چهار عامل یا مؤلفه‌ی اصلی قرار می‌گیرند. این چهار مؤلفه عبارتند از عوامل فرهنگی- اجتماعی ، عوامل اقتصادی ، عوامل اداری و خدماتی، عوامل طبیعی و زیست محیطی که بیشترین درصد واریانس را به خود اختصاص می دهند. همان طور که در نمودار (۱) نشان داده شده است از عامل چهارم به بعد نمودار از عدد یک کمتر می گردد و بیانگر این است که ابعاد ستخراج شده از چهار عامل بیشتر نیست.

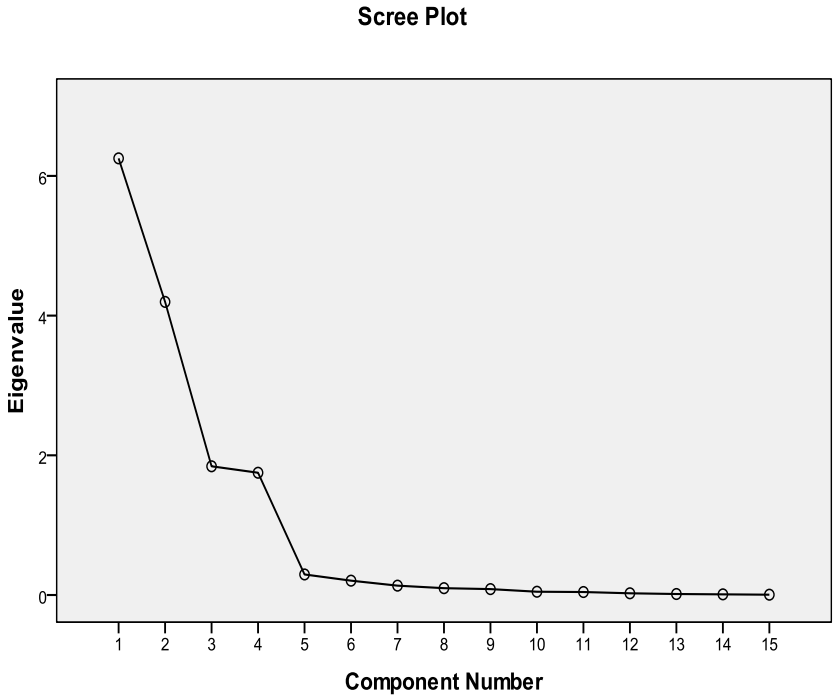

نمودار (۱): نمودار سنگریزه

در تحلیل عاملی اکتشافی اگر بارهای عاملی(زیر مؤلفه ها) منفی زیادی وجود داشته باشد، به منظور اینکه اعداد منفی کمتری حاصل گردد و تفسیر نتایج تسهیل گردد، از چرخش محورهای مختصات استفاده می شود.یکی از روش های چرخش محورهای مختصات روش واریماکس است. پس از اجرای تحلیل عاملی و چرخش واریماکس محورهای مختصات، دسته بندی زیر مؤلفه ها به صورت جدول زیر حاصل شد.

جدول (۳): ماتریس چرخش یافته زیر مؤلفه ها

زیر مؤلفه ها	مؤلفه ها			
	عوامل طبیعی و زیست محیطی	عوامل اداری و خدماتی	عوامل اقتصادی	عوامل فرهنگی- اجتماعی
انگیزه های پیشرفت در شهر	۰.۹۷۲	۰.۲۳۱	-۰.۱۷۰	-۰.۰۹۳
رفت و آمد با اقوام و آشنایان	۰۹۶۸.	-۰.۱۶۸	۰.۳۵۴	-۰.۱۰۷
تأثیر شبکه های اجتماعی	۰.۹۳۸	-۰.۳۱۳	۰.۲۶۴	۰.۱۷۴
کمبودشغل	۰.۹۲۵	-۰.۳۹۵	-۰.۰۴۶	۰.۱۱۲
درآمد پایین	۰.۹۱۹	۰.۲۶۲	۰.۴۲۸	-۰.۰۸۵
نبود فرصت های سرمایه گذاری و کارآفرینی	۰.۰۸۵	۰.۹۸۰	۰.۰۲۲	-۰.۳۷۵
نبود امکانات آموزشی مناسب	۰.۳۱۸	۰.۹۶۳	۰.۰۶۷	-۰.۸۶۲
پایین بودن خدمات بهداشتی و درمانی مناسب	-۰.۰۷۲	۰.۹۲۱	۰.۱۳۷	۰.۰۱۷

نامساعد بودن خدمات تفریحی و اوقات فراغت	۰.۱۵۵	۰.۹۱۵	۰.۴۲۲	-۰.۱۱۱
اقلیم نامناسب سرد و خشک	۰.۳۰۵	۰.۹۰۸	۰.۰۶۶	۰.۴۶۲
کم بود آب کشاورزی و شرب	-۰.۰۳۱	-۰.۲۹۸	۰.۹۲۰	۰.۴۵۹

در این روش، اگر هر زیر مؤلفه در مؤلفه های مشخص شده امتیاز بیشتر از ۰.۵ به دست آورد در زیر مجموعه آن مؤلفه قرار خواهد گرفت.

طبق جدول بالا، زیر مؤلفه های (انگیزه های پیشرفت در شهر، رفت و آمد با اقوام و آشنایان، تأثیر شبکه های اجتماعی) در ستون مؤلفه عوامل فرهنگی- اجتماعی قرار گرفته اند. همچنین، (کمبودشغل، درآمد پایین، نبود فرصت های سرمایه گذاری و کارآفرینی) در ستون مؤلفه عوامل اقتصادی قرار دارند، (نبود امکانات آموزشی مناسب، پایین بودن خدمات بهداشتی و درمانی مناسب، نامساعد بودن خدمات تفریحی و اوقات فراغت) در ستون مؤلفه عوامل اداری و خدماتی قرار گرفته است. و در نهایت مؤلفه های(اقلیم نامناسب سرد و خشک، کم بود آب کشاورزی و شرب) در ستون مؤلفه عوامل طبیعی و زیست محیطی قرار گرفتند.

همان گونه که قبلاً اشاره شد، برای بدست آوردن اهمیت و یا به عبارت دیگر وزن هرکدام از مؤلفه ها و زیرمؤلفه ها، از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی گروهی-فازی استفاده شد. در این بخش از تحقیق، جداول مقایسات زوجی مؤلفه ها و زیرمؤلفه ها در قالب پرسشنامه شماره دو ، به یازده نفر از خبرگان دانشگاهی یا همان تیم تصمیم، تحویل داده شد. سپس برای اجرای گروهی AHP فازی از میانگین هندسی نظرات افراد استفاده شد. میانگین هندسی اعداد فازی و جداول نهایی وزن عناصر، که حاصل از نظرات این صاحب نظران می باشد، در ادامه آمده است.

ماتریس های نهایی فازی

در جدول(۴) میانگین هندسی نظرات خبرگان در مقایسات زوجی مؤلفه ها، به صورت فازی آمده است. برای توضیح اعداد موجود در این سلول ها، می توان با ذکر یک نمونه بحث را ادامه داد. به عنوان مثال در ردیف دوم و ستون سوم جدول (۴) این اعداد آمده اند: (۱.۵۰۰و۱.۱۵۳و۰.۸۲۸). همان گونه که بیان شد، این اعداد حاصل میانگین هندسی نظرات تیم تصمیم هجده نفره می باشند. این تیم تصمیم نظرات خود را راجع به هر مقایسه زوجی، در طیف شش تائی از اهمیت یکسان تا کاملاً مهم بیان نموده اند.

جدول(۴): ماتریس فازی-گروهی مقایسات زوجی مؤلفه ها

	عوامل فرهنگی- اجتماعی	عوامل اقتصادی	عوامل اداری و خدماتی	عوامل طبیعی و زیست محیطی
عوامل فرهنگی- اجتماعی	(۱و۱و۱)	(۰.۹۰۸و۱.۳۲۷و۱.۸۲۸)	(۰.۸۸۰و۱.۲۴۷و۱.۶۲۲)	(۰.۸۰۳و۱.۱۲۲و۱.۴۹۶)
عوامل اقتصادی	(۰.۵۴۷و۰.۷۵۴و۱.۱۰۱)	(۱و۱و۱)	(۰.۸۲۸و۱.۱۵۳و۱.۵۰۰)	(۰.۸۲۸و۱.۱۰۲و۱.۴۱۱)
عوامل اداری و خدماتی	(۰.۶۱۶و۰.۸۰۲و۱.۱۳۶)	(۰.۶۶۷و۰.۸۶۷و۱.۲۰۸)	(۱و۱و۱)	(۰.۷۲۲و۱.۰۴۸و۱.۴۵۶)
عوامل طبیعی و زیست محیطی	(۰.۶۶۹و۰.۸۹۱و۱.۲۴۶)	(۱.۲۰۸و۰.۹۰۷و۰.۷۰۹)	(۱.۳۸۵و۰.۹۵۴و۰.۶۸۷)	(۱و۱و۱)

با توجه به اینکه از اعداد فازی مثلثی استفاده شده است، هرکدام از اعداد طیف شش تایی از اهمیت یکسان تا کاملاً مهم بیانگر سه عدد می باشند که این اعداد با توجه به جدول(۴) (ثریایی و همکاران، ۱۳۸۵) استخراج می شوند. به عنوان مثال عدد ۲ از طیف شش تایی که بیان گر اهمیت تقریباً یکسان می باشد با توجه به جدول (۴) توسط سه عدد (۱.۵و۱و۰.۵) به صورت فازی بیان می شود. در نهایت از نظرات فازی تیم تصمیم، میانگین هندسی گرفته شده که حاصل آن، اعداد موجود در این سلول می باشد. همچنین با توجه به قوانین مقایسات زوجی فازی (آذر و فرجی، ۱۳۸۱)، عدد فازی سلول ردیف دوم و ستون سوم جدول (۵) به صورت زیر معکوس شده و در سلول ردیف سوم و ستون دوم ، نمایش داده شده است.

(۰.۶۶۷و۰.۸۶۷و۱.۲۰۸) ⟵ (۱/۱.۵۰۰و۱/۱.۱۵۳و۱/۰.۸۲۸) ⟵ (۰.۸۲۸و۱.۱۵۳و۱.۵۰۰)

در جدول (۵) میانگین هندسی- فازی نظرات در زیرمؤلفه های عوامل فرهنگی- اجتماعی آمده است.

جدول (۵):ماتریس فازی-گروهی مقایسات زوجی زیرمؤلفه های عوامل فرهنگی- اجتماعی

	انگیزه های پیشرفت در شهر	رفت و آمد با اقوام و آشنایان	تأثیر شبکه های اجتماعی
انگیزه های پیشرفت در شهر	(۱و۱و۱)	(۱.۴۷۷و۱.۹۳۸و۲.۳۸۳)	(۱.۵۲۲و۲.۰۶۷و۲.۶۴۳)
رفت و آمد با اقوام و آشنایان	(۰.۴۲۰و۰.۵۱۶و۰.۶۷۷)	(۱و۱و۱)	(۰۸۶۰.و۱.۲۰۳و۱.۲۸۹)
تأثیر شبکه های اجتماعی	(۰.۳۷۸و۰.۴۸۴و۰.۶۵۷)	(۰.۷۷۶و۰.۹۷۸و۱.۱۶۳)	(۱و۱و۱)

در جدول (۶) میانگین هندسی نظرات خبرگان در مقایسات زوجی زیرمؤلفه های عوامل اقتصادی ، به صورت فازی آمده است.

جدول(۶): ماتریس فازی-گروهی مقایسات زوجی زیرمؤلفه های عوامل اقتصادی

	کمبودشغل	درآمد پایین	نبود فرصت های سرمایه گذاری و کارآفرینی
کمبودشغل	(۱و۱و۱)	(۱.۰۹۰و۱.۴۸۸و۲.۰۱۱)	(۰.۷۸۸و۱.۲۴۴و۱.۷۱۵)
درآمد پایین	(۰.۴۹۷و۰.۶۷۲و۰.۹۱۷)	(۱و۱و۱)	(۰.۹۳۹و۱.۳۰۴و۱.۷۸۴)
نبود فرصت های سرمایه گذاری و کارآفرینی	(۰.۵۸۳و۰.۸۱۷و۱.۲۶۸)	(۰.۵۶۰و۰.۷۶۷و۱.۰۶۵)	(۱و۱و۱)

در جدول (۷) میانگین هندسی نظرات خبرگان در مقایسات زوجی زیرمؤلفه های عوامل اداری و خدماتی ، به صورت فازی آمده است.

جدول (۷): ماتریس فازی-گروهی مقایسات زوجی زیرمؤلفه های عوامل اداری و خدماتی

	نبود امکانات آموزشی مناسب	پایین بودن خدمات بهداشتی و درمانی مناسب	نامساعد بودن خدمات تفریحی و اوقات فراغت
نبود امکانات آموزشی مناسب	(۱و۱و۱)	(۰.۸۹۱و۱.۱۵۶و۱.۴۳۶)	(۰.۹۳و۱.۲۰۴و۱.۴۵۴)
پایین بودن خدمات بهداشتی و درمانی مناسب	(۰.۶۹۶و۰.۸۶۵و۱.۱۲۲)	(۱و۱و۱)	(۰.۵۳۹و۱.۲۲۴و۱.۴۲۴)
نامساعد بودن خدمات تفریحی و اوقات فراغت	(۰.۴۸۷و۰.۷۶۲و۰.۸۲۷)	(۱و۱و۱)	(۱.۳۵۷و۲.۶۵۷و۱.۵۵۶)

در جدول (۸) میانگین هندسی نظرات خبرگان در مقایسات زوجی زیرمؤلفه های عوامل طبیعی و زیست محیطی ، به صورت فازی آمده است.

جدول(۸): ماتریس فازی-گروهی مقایسات زوجی زیرمؤلفه های عوامل طبیعی و زیست محیطی

	اقلیم نامناسب سرد و خشک	کم بود آب کشاورزی و شرب
اقلیم نامناسب سرد و خشک	(۱و۱و۱)	(۰.۸۲۴و۱.۱۵۶و۱.۶۳۰)
کم بود آب کشاورزی و شرب	(۰.۶۱۳و۰.۸۶۵و۱.۲۱۳)	(۱و۱و۱)

با توجه به جداول فوق، محاسبات فرآیند تحلیل سلسله مراتبی فازی در مورد هر کدام از این جداول صورت می پذیرد. با توجه به روش چانگ که در فصول گذشته به آن اشاره شد و نیز جدول (۸)، برای محاسبه وزن این زیرمؤلفه ها، ابتدا باید S_k را محاسبه نمود:

$$S_k = \sum_{j=1}^{n} M_{kj} \times \left[\sum_{i=1}^{m}\sum_{j=1}^{n} M_{ij}\right]^{-1}$$

$$\left[\sum_{i=1}^{m}\sum_{j=1}^{n} M_{ij}\right]^{-1} = (۷.۴۲۰, ۹.۲۰۶, ۱۱.۶۱۹)^{-1} = (۰.۰۸۶, ۰.۱۰۹, ۰.۱۳۵)$$

آنگاه:

$$S_1 = (۲.۸۱۱, ۳.۵۹۲, ۴.۵۱۱) \times (۰.۰۸۶, ۰.۱۰۹, ۰.۱۳۵) = (۰.۲۴۲, ۰.۳۹۰, ۰.۶۰۸)$$
$$S_2 = (۲.۵۱۱, ۳.۱۲۳, ۳.۹۸۱) \times (۰.۰۸۶, ۰.۱۰۹, ۰.۱۳۵) = (۰.۲۱۶, ۰.۳۳۹, ۰.۵۳۷)$$
$$S_3 = (۲.۰۹۸, ۲.۴۹۱, ۳.۱۲۷) \times (۰.۰۸۶, ۰.۱۰۹, ۰.۱۳۵) = (۰.۱۸۱, ۰.۲۷۱, ۰.۴۲۱)$$

در نمودار (۲) مجموع هرکدام از سطر ها که در محاسبه S_k ها مورد استفاده قرار گرفته است، مشاهده می شود.

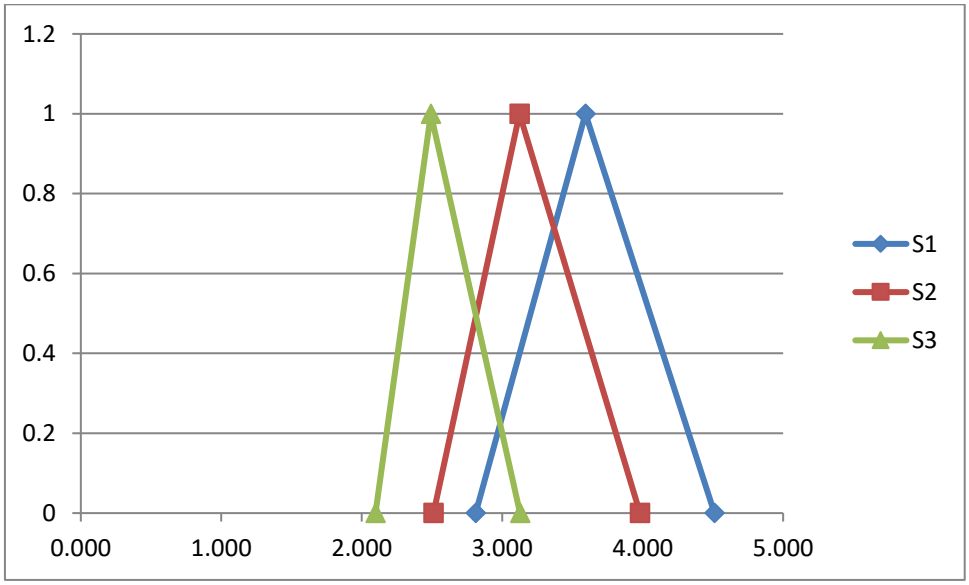

نمودار (۲): نمایش اعداد فازی مثلثی مجموع هر سطر برای محاسبه S_k

در نمودار ۴-۳، اعداد فازی مثلثی بدست آمده از محاسبات فوق، یعنی همان S_k ها، آمده است. همان گونه که از محاسبات و نیز در این نمودار مشخص است، عدد وسط مربوط به S_3 یا همان m_3 کوچکتر از عدد وسط m_1 و عدد وسط m_2 می باشد. از این رو، در ادامه که به محاسبه درجه بزرگ بودن هریک از عناصر فوق بر عناصر دیگر پرداخته شده است، از اطلاعات بدست آمده در این نمودار و همچنین، محاسبات قبلی کمک گرفته شده است.

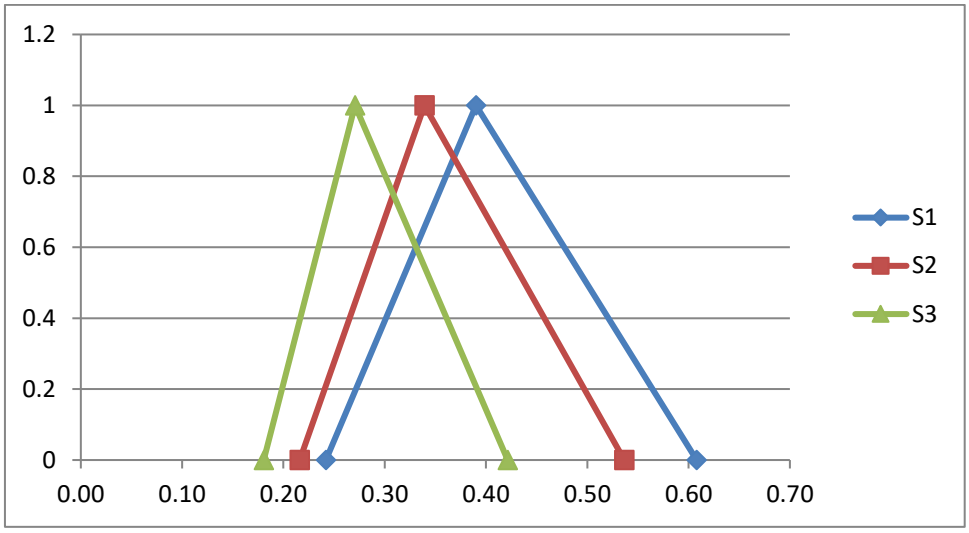

نمودار (۳): نمایش اعداد فازی مثلثی بدست آمده برای S_k ها

حال باید درجه بزرگ بودن هریک از عناصر فوق را بر عناصر دیگر محاسبه نمود.

$$V(S_1 \geq S_2) = 1$$

$$V(S_1 \geq S_3) = 1$$

$$V(S_2 \geq S_3) = 1$$

$$V(S_2 \geq S_1) = \frac{u_2 - L_1}{(u_2 - L_1) + (m_1 - m_2)} = \frac{۰.۵۳۷ - ۰.۲۴۲}{(۰.۵۳۷ - ۰.۲۴۲) + (۰.۳۹۰ - ۰.۳۳۹)} = ۰.۸۵۳$$

$$V(S_3 \geq S_2) = \frac{u_3 - L_2}{(u_3 - L_2) + (m_2 - m_3)} = \frac{۰.۴۲۱ - ۰.۲۱۶}{(۰.۴۲۱ - ۰.۲۱۶) + (۰.۳۳۹ - ۰.۲۷۱)} = ۰.۷۴۹$$

$$V(S_3 \geq S_1) = \frac{u_3 - L_1}{(u_3 - L_1) + (m_1 - m_3)} = \frac{۰.۴۲۱ - ۰.۲۴۲}{(۰.۴۲۱ - ۰.۲۴۲) + (۰.۳۹۰ - ۰.۲۷۱)} = ۰.۶۰۰$$

همچنین برای محاسبه درجه بزرگی یک S_i بر سایر S_i ها باید این گونه محاسبه نمود:

$$V(S_1 \geq S_2, S_3) = \text{Min}(۱, ۱) = ۱$$

$$V(S_2 \geq S_1, S_3) = \text{Min}(۰.۸۵۳, ۰.۷۴۹) = ۰.۷۴۹$$

$$V(S_3 \geq S_1, S_2) = \text{Min}(۰.۶۰۰, ۰.۷۴۹) = ۰.۶۰۰$$

که این اعداد بیانگر وزن بهنجار نشده زیرمؤلفه های استراتژی می باشند.

$$w' = (۰.۶۰۰, ۰.۷۴۹, ۱)^t$$

اینک بر اساس رابطه $W_i = \frac{w_i'}{\sum w_i'}$ مقدار اوزان بهنجار شده زیرمؤلفه ها بدست می آید:

$$w = \left(۰.۲۵۵, ۰.۳۱۹, ۰.۴۲۶\right)$$

در نهایت پس از انجام این محاسبات بر روی جداول میانگین هندسی فازی، توسط نرم افزار، وزن نهایی هرکدام از مؤلفه ها و زیرمؤلفه ها مشخص گردید، که در جدول(۹) به این اوزان اشاره شده است.

اکنون با توجه به داده های بدست آمده تعیین اولویت مؤلفه ها و زیر مؤلفه ها در جدول(۱۰) ارائه شده است.

جدول (۱۱): اولویت نهایی مؤلفه ها

مؤلفه ها	وزن	اولویت
عوامل فرهنگی- اجتماعی	۰.۳۲۶	۱
عوامل اقتصادی	۰.۲۴۷	۲
عوامل اداری و خدماتی	۰.۲۲۲	۳
عوامل طبیعی و زیست محیطی	۰.۲۰۴	۴

جدول (۱۲): اولویت نهایی زیرمؤلفه ها

زیرمؤلفه ها	وزن	اولویت
انگیزه های پیشرفت در شهر	۰.۱۶۹	۱
رفت و آمد با اقوام و آشنایان	۰.۱۵۶	۲
تأثیر شبکه های اجتماعی	۰.۰۸۳	۳
کمبودشغل	۰.۰۸۱	۴
درآمد پایین	۰.۰۷۱	۵
نبود فرصت های سرمایه گذاری و کارآفرینی	۰.۰۷۱	۶
نبود امکانات آموزشی مناسب	۰.۰۶۹	۷
پایین بودن خدمات بهداشتی و درمانی مناسب	۰.۰۵۰	۸
نامساعد بودن خدمات تفریحی و اوقات فراغت	۰.۰۴۸	۹
اقلیم نامناسب سرد و خشک	۰.۰۴۸	۱۰
کم بود آب کشاورزی و شرب	۰.۰۴۴	۱۱

در جداول (۱۲)، وزن تعیین شده ی مؤلفه ها و اولویت توجه به زیرمؤلفه ها در مقایسه با یکدیگر آمده است. با توجه به جداول بالا می توان نتیجه گرفت که مؤلفه‌ی عوامل فرهنگی- اجتماعی در عوامل مؤثر بر مهاجرت قشر متوسط مردمان

روستای گلیجان بخش مرکزی تنکابن دارای بالاترین اولویت است. و در بین زیر مؤلفه‌ها، انگیزه های پیشرفت در شهر و رفت و آمد با اقوام و آشنایان از سایر زیر مؤلفه ها رتبه ی بالاتری از نظر اهمیت دارند.

بحث و نتیجه گیری

در ایران در یکصد سال اخیر، مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ با امکانات بیشتر شدید بوده و معضلات آن دامن گیر مناطق شهری و روستایی ایران بوده است. از جمله این معضلات حاشیه نشینی است، تا جایی که به عنوان یکی از عمده ترین و بغرنج ترین معضلات شهری رخ نموده است که پیوسته نظر برنامه ریزان شهری را به خود معطوف ساخته است. اقشار کم درآمد ساکن در مناطق روستایی و شاغل در فعالیت های تولیدی سنتی به دلیل در حاشیه قرار گرفتن این بخش، راهی شهرها شده اند و به همین دلیل شهرها فرهنگ دوگانه ای یافته اند و به مانند جزیره ای ثروتمند در کمربندی سیاه از محرومیت محصور شده اند.مهاجرانی که به سوی شهرها روانه گشته اند و برای خود سرپناهی نمی یابند و با انواع مختلف شرایط ناکافی زندگی و به طورکلی با کمبود یک یا چند مورد از شرایط زیر مواجه هستند؛ دسترسی به منبع آب سالم، دسترسی به تسهیلات بهداشتی مناسب، مناطق زندگی شایسته، کیفیت ساختمان و امنیت. دلیل دوم، می تواند شرایط و عوامل مناسب جذب کننده مانند امکانات بهداشتی بیشتر، آموزش بهتر، درآمد بیشتر و مسکن بهتر در مقصد مهاجرت باشد.در اغلب تحقیقات اولیه در مورد عوامل مؤثر بر مهاجرت، بر عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، جغرافیایی و ارتباطی به صورت انتزاعی تأکید می شود. اکنون توافق همه جانبه ای در این مورد وجود دارد که مهاجرت از شهرهای کوچک بیشتر تحت تأثیر عوامل متعددی است در اکثر کشورهای در حال توسعه شهرهای بزرگ با عدم پیوستگی کامل با شهرهای کوچک اکثر سطوح عالی خدماتی، اجتماعی و اقتصادی را به خود اختصاص داده است و شهرهای کوچک با ارتباط ضعیف با جوامع پایین تر از خود به صورت فضاهای پیرامونی حاشیه ای و وابسته در آمده اند. اگر چه ممکن است مهاجرت به دلایل مختلفی انجام پذیرد، اما شناخت این علل در بین شهرها مستلزم شناخت تفاوت هاست شده اند. از جمله مسایلی که با توجه به روند رو به رشد شهرنشینی کشور باید مورد توجه جدی قرار گیرد، شناخت و درک از مکانیسم مهاجرت ها است مهاجرت به مفهوم جابه جایی جمعیت از روستا به شهر و از شهر به روستا، در ایران از اواخر قرن گذشته محسوس و نمایان گردید. این مهاجرت به علل گوناگون اقتصادی- اجتماعی صورت می گرفت و مهمترین علل آن افزایش جمعیت کشور از یک سو و گسترش روابط سرمایه داری در شهر و سپس در روستا از سوی دیگر بوده است. زمانی فرد تصمیم به مهاجرت خواهد گرفت که عوامل دافعه در یک مکانی بیشتر از عوامل جاذبه بوده و در حقیقت دافعه مکان اول آنقدر زیاد باشد که فرد تصمیم به مهاجرت می گیرد.به طور کلی در ایران به خصوص قبل از اصلاحات ارضی و تحولات اقتصادی- اجتماعی در شهر و عدم توانایی جامعه شهری برای جذب، نیروی کار آزاد شده از روستاگاه مهاجرین مجبور به بازگشت به زمین و تأمین معاش خود به شیوه معیشتی می گشتند، یا لااقل مهاجرت تنها به شکل فصلی صورت می گرفته است. اما با انجام اصلاحات اراضی این حرکت بطئی و کند جای خود را به حرکت شتابان و در بیشتر موارد غیرقابل کنترل داد، چنانکه به یکی از دلایل وقوع شهر نشینی مشکل زا مبدل گردید.امروزه مهاجرت روستایی– شهری پدیده‌ای است که در کشورهای در حال توسعه جریان داشته و می توان آن را از اثرات تبعی صنعتی شدن نواحی شهری تلقی نمود. در اغلب کشورهای کمتر توسعه

یافته، روند مهاجرت از روستا به شهر با رشد صنعتی شدن و میزان بیکاری و کاهش میزان درآمد همراه بوده است در کشور ایران نیز برکنار از جریان و تحولات جمعیتی و تکنولوژیکی دنیا نبوده و بسیاری از مسایل اقتصادی و اجتماعی از جمله مهاجرت‌های روستایی ویژگی‌های مشترکی را با اکثر کشورهای در حال دنیا نشان می‌دهد. همچنین تحرک جمعیت در تاریخ بشر، به جای آنکه یک استثنا باشد یک قاعده است. مهاجرت از روستا به شهر به عنوان یکی از عوامل اصلی تغییر و تحول جمعیت به دلیل ماهیت خود می تواند علاوه بر تغییرات دراز مدت و طولانی، آثار سریع و کوتاه مدتی را نیز در تعداد ساختار جمعیت ایجاد کند و تعادل و عدم تعادل هایی را در جمعیت تحت تأثیر خود به وجود آورد نه تنها حجم و چگونگی مهاجرت ها از کشوری به کشور دیگر از اهمیت زیادی برخوردار است، بلکه حرکات و جابجایی جمعیت داخل کشور نیز می تواند دست کم در برخی از دوره‌های زمانی موجب عمران یا آبادانی یا برعکس رکود و عقب ماندگی شود.

نتایج سوال اول تحقیق: با توجه به نتایج به دست آمده در فصل۴ همین پژوهش، بیان شد عوامل اصلی مؤثر بر مهاجرت قشر متوسط مردمان روستای گلیجان بخش مرکزی تنکابن کدامند؟این نتایج بایافته‌های اعتضاد و همکاران (۱۴۰۰)، نوروزی و مهدیان (۱۴۰۱)، نوروززاده (۱۴۰۱)، خواجه‌وند و کمانرودی کجوری(۱۴۰۴)، یوسفی و ترابی (۱۴۰۴)، خان و آروکیاراج[1](۲۰۲۱)، گانا (۲۰۲۲) همخوان و همسو می باشد. مسئلهٔ مهاجرت روستائیان به شهر در بخش مرکزی تنکابن مسئلهٔ مهمی است با بررسی وضع مهاجران می توان پی برد که بعضی از آنها هرچند که از زندگی خود اظهار رضایت دارند اما بعضی دیگر محیط روستا و زندگی در محیط روستا را ترجیح می دهند . به طور کلی مهاجرت از روستا به شهر در همهٔ جوامع وجود داشته و خواهد داشت ولی زمانی که این مهاجرت بدون برنامه ریزی و فاقد هدف خاصی باشد حاصلی جز فقر و فلاکت را نخواهد داتش . فقر و فلاکت از جهتی متوجه آبادیها می باشد که با خالی شدن از نیروی انسانی قدرت بازدهی خود را از دست می دهد و از جهت دیگر متوجه مردمی است که به شهر مهاجرت کرده و در اطراف و حومهٔ شهر واغلب در محله های فقیر نشین شهر جمع شده اند. درآمد خاصی ندارند که از طریق آن گذران زندگی کنند.از طرفی دیگر آنهایی که از مهاجرت و محیط شهری اظهار رضایت دارند کسانی هستند که منبع مالی مهمی بدست آورده اند و هیچ گونه فقر مالی و مسئلهٔ مالی آنها را تهدید نخواهد کرد مادامی که دارای این مال و دارایی هستند. بعضی از روستائیان مهاجر به سرمایه داران کلان و بزرگ تشکیل شده اند به زندگی خود سروسامان داده اند محیط شهری را باعث پیشرفت و ترقی خود می دانند. مسئلهٔ مهاجرت روستائیان به شهرها تک علتی نیست.علل و عوامل گوناگونی وجود دارندکه سبب مهاجرت روستائیان می شود. مسایل و کمبودهای آموزشی، بهداشتی، پرورشی، خدمات کم روستایی، عدم توجه به مشکلات روستائیان ، درک نکردن دل نگرانی های روستائیان از آینده خود و خانواده شان همه از عوامل مؤثر بر مهاجرت روستائیان به شهرها است. بعضی از خانوده های روستایی به علت مشکلات و درگیری های اجتماعی مجبور هستند محیط روستا را ترک بکنند پس می‌توان گفت که نوعی اجبار باعث مهاجرت در پاره ای از موارد است.

نتایج سوال دوم تحقیق: با توجه به نتایج به دست آمده در فصل ۴ همین پژوهش، بیان شد اولویت تاثیر هر یک از این عوامل بر مهاجرت قشر متوسط مردمان روستای گلیجان بخش مرکزی تنکابن چگونه است؟ این نتایج با یافته های چایکا

[1] - Khan & Arokkiaraj

و راینپرخت[1](۲۰۲۲)، بارساد (۲۰۲۳)، شپرز و همکاران (۲۰۲۴)، رئال (۲۰۲۵)، وبر و همکاران[2](۲۰۲۵)، خواجه‌وند و کمانرودی کجوری(۱۴۰۴)، یوسفی و ترابی (۱۴۰۴) همخوان و همسو می باشد. تمایل به راحت طلبی نیز باعث مهاجرت از روستا به شهر می شود . بسیاری از مردم فکر می کنند با مهاجرت به شهر زندگی آرام وراحتی را با توجه به امکانات کامل رفاهی خواهند داشت. البته این نوع از مهاجرت اگر از روستاهایی باشد که فاقد امکانات رفاهی زندگی می باشد لازم است چون یک فرد و یک خانواده بایستی از حداقل امکانات رفاهی برخوردار باشد. و وقتی که این حداقل نیز وجود نداشته باشد مهاجرت از روستا به شهر نه تنها یک مشکل است بلکه در واقع یک اقدام ضروری است. پس عدم وجود ضروریت های زندگی باعث مهاجرت از روستا به شهر است. در پایان این نکته را خاطرنشان می سازیم که برنامه ریزان اجتماعی وسردمداران خط مشی های کشور در مناطق مختلف بایستی به نارسائیها و مشکلات روستائیان توجه کافی را مبذول دارند. چرا که اگر زندگی روستائیان تأمین باشد دیگر لزومی به مهاجرت نخواهد بود. اگر روستاها از امکانات رفاهی لازم برخوردار باشند حتی اگر مهاجرت از روستا به شهر وجود داشته باشد مشکلات فعلی گریبانگیر آنها نخواهد بود. برهمین اساس و با توجه به محدودیت هایی که گریبانگیر جوامع روستایی کشور بالاخص روستای گلیجان بخش مرکزی تنکابن است پیشنهاد می‌گردد ترمیم راه‌های روستایی به شرط همکاری‌های تعاونی و به صرفه کردن مشاغل روستایی کارساز است و با صرفه کردن مشاغل کشاورزی ایران از اولویت خاصی برخوردار است که خود مانعی برای فرار روستائیان فراهم می سازد همچنین مادامی که تکنولوژی کشاورزی متناسب کاملاً تجهیز نگردید و زندگی روستایی ، نیروی کار بیشتری طلب می کند طرح فرزند کمتر برای روستا نتیجهٔ مطلوب نخواهد داشت و برنامه های تنظیم خانواده نیز استقبال نمی شوند.

منابع

۱. اعتضاد، سید خسرو ؛ محمدی، حسین ؛ دانشور کاخکی، محمود.(۱۴۰۰). اعتبارات مالی و نقش آن در مهاجرت روستایی: مطالعه موردی استان خراسان رضوی. فصلنامه روستا و توسعه،۲۴(۲)،۱۲۱- ۱۵۶.

۲. بهیارفر، رامین ؛ زارع، هاشم ؛ ابراهیمی، مهرزاد.(۱۴۰۳). تاثیر مهاجرت بر قیمت مسکن در ایران (رویکرد تعادل عمومی پویای تصادفی). فصلنامه پژوهش های اقتصاد صنعتی،(۲۹)، ۷۲- ۸۸.

۳. پاشایی، پارسا ؛ تقدیسی، احمد.(۱۴۰۴). بررسی زیرساخت‌ها و طرح‌های توسعه گردشگری در شهرستان‌های استان بوشهر. فصلنامه اندیشه های نو در علوم جغرافیایی،(۸)، ۴۳- ۶۲ .

٤. حسینی، احمد ؛ نخعی نژاد، الهه.(۱۴۰۳).برآورد درصد جمعیت روستایی منطقه سیستان در اثر کاهش دید افقی حاصله از طوفان‌های گردوغباری. فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا،(۵۲)،۶۱- ۷۸.

٥. خواجه‌وند، مرتضی ؛ کمانرودی کجوری، موسی.(۱۴۰۴). تحلیل عوامل مؤثر بر مهاجرت به شهر ابهر با تأکید بر مؤلفه اقتصادی و مبادی روستایی.فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی،(۵۲)، ۱۲۵-۱۴۰.

٦. دیانت، فرشته.(۱۴۰۴). بازنمایی مفهوم مهاجرت در آثار هنرمندان معاصر ایرانی. فصلنامه رهپویه هنرهای تجسمی ،۸(۳)، ۶۹- ۷۸.

[1] - Czaika & Reinprecht
[2] - Webber& etal

۷. طبایی اردکانی، لیلی السادات ؛ نصراللهی، زهرا.(۱۴۰۴). تأثیر تغییرات اقلیمی بر مهاجرت زنان و مردان در استان‌های ایران. فصلنامه اقتصاد باثبات،۶(۲۰)، ۱۷۴- ۲۰۷.

۸. علیپوریان، جهانبخش ؛ رحمانی فضلی، عبدالرضا.(۱۴۰۱). عوامل جاذبه - دافعه مؤثر بر ماندگاری و مهاجرت جوانان روستایی (مورد: سکونتگاه‌های روستاهای بخش مرکزی شهرستان کوهدشت). فصلنامه مدیریت شهری و روستایی، (۶۹)،۱۰۷-۱۲۰.

۹. عنابستانی، علی اکبر ؛ ذوالفقاری، مرتضی ؛ توکلی نیا، جمیله.(۱۴۰۴). تحلیل اثرگذاری رهیافت روستای هوشمند بر پایداری سکونتگاه‌های پیراشهری با رویکرد آینده پژوهی (مطالعه موردی: روستاهای پیرامون کلانشهر تهران). فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی،(۴۵)، ۲۶-۵۴ .

۱۰. قنبری نژاد، زینب ؛ سعیدی نیا، حبیب الله ؛ اسدپور، حمید.(۱۴۰۲). رشد شهرنشینی در فرمانداری کل بنادر و جزایر خلیج فارس (بوشهر، ۱۳۴۰-۱۳۵۵ش). فصلنامه پژوهش های تاریخی ایران و اسلام،(۳۳)،۱۹۸-۲۲۲ .

۱۱. منظم اسماعیل پور، علی ؛ رومیانی، احمد ؛ عباس رشد، خدیجه ؛ امرایی، مهتاب.(۱۴۰۴). تحلیل اثرگذاری حمایت مردم محلی از توسعه روستاهای هدف گردشگری استان زنجان. فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا،۶(۱)، ۱۱۹-۱۳۹.

۱۲. نوروززاده، احد.(۱۴۰۱). عوامل مؤثر بر مهاجرت جوانان روستایی استان اردبیل با روش آمیخته. فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا،۳(۳)، ۸۴- ۱۰۱.

۱۳. نوروزی، اصغر، مهدیان، فاطمه.(۱۴۰۱). واکاوی علل و پیامدهای مهاجرت معکوس به نواحی روستایی شهرستان بوئین و میاندشت. فصلنامه برنامه ریزی فضایی، ۱۲(۴)، ۱-۲۲.

۱۴. یوسفی، علی؛ ترابی، علی.(۱۴۰۴). واکاوی انگیزه‌های مهاجرت روستایی در شهرستان اصفهان با استفاده از روش تحلیل مضمون. فصلنامه روستا و توسعه،(۱۰۹)،۱۵۱- ۱۷۶.

15. Czaika, M., & Reinprecht, C. (2022). Migration drivers: Why do people migrate? In P. Scholten (Ed.), Introduction to migration studies: An interactive guide to the literatures on migration and diversity. Springer International Publishing. https://doi.org/ 10.1007/ 978- 3-030-92377-8_3.
16. Gnana, S. R. (2022). Why should people leave their villages and migrate to cities? Research Gate, 1-14.
17. Janjua, Z. U. A., Krishnapillai, G., & Rehman, M. (2023). Importance of the sustainability tourism marketing practices: an insight from rural community-based homestays in Malaysia. Journal of Hospitality and Tourism Insights, 6(2),575-594.
18. Khan, A., & Arokkiaraj, H. (2021). Challenges of reverse migration in India: a comparative study of internal and international migrant workers in the post-COVID economy. Journal of Comparative Migration Studies, 9, 1-19.
19. Martin, P Z. (2021), Causes and Consequences of Rural-Urban Migration Nigeria: A Case Study of Ogun Waterside Local Government Area of Ogun State, Nigeria. British Journal of Arts & Social Sciences, 33(9),85-124.
20. Prayitno, G., A Auliah,Ari, I, R, D.,Effendi, A., Hayat, A., Delisa, A., Siankwilimba, E.,&HiddlestoneMumford, J. (2024). Social capital for sustainable tourism development in Indonesia. Cogent Social Sciences (2024), 10: 2293310.
21. Verma, V., Ahlawat, R., Ghai, M., & Bansal, S.(2024). Rural tourism in Himachal Pradesh in transition: Challenges for regional sustainability. Multidisciplinary Reviews, 7(1), 2024010-2024010.

1. Vrana,V.(2023).Sustainable Tourism Development and Innovation: Recent Advances and Challenges. Sustainability,(15), 24-72.
2. Webber, D., Molinario, E., Jasko, K. & Kruglanski, A.W. (2025). Significance and mattering in migration. In The Routledge International Handbook of Human Significance and Mattering. Routledge.